

פיטר הודג'סון

פיטר הודג'סון (Hodgson) הוא פרופסור אמריטוס בחוג לתאולוגיה באוניברסיטת ואנדרבילט שבטנסי, ארה"ב, ומבכירי מתרגמי הגל לשפה האנגלית. בין ספריו:

- *Shapes of freedom: Hegel's philosophy of world history in theological perspective*, Oxford, 2012.
- *Hegel and Christian theology: a reading of the lectures on the philosophy of religion*, Oxford, 2005.
- *G.W.F. Hegel: theologian of the spirit*, Fortress, 1997.
- *God in history : shapes of freedom*, Abingdon, 1989.

1) אני מסכים כי השיטה של הגל אינה כזו של זהות גמורה וסטאטית, אלא של זהות-הבדל-תיווך, דיאלקטיקה שחוזרת על עצמה בספִיךָ פתוחה. המוחלט אינו נעלם בתהליך זה, כי אם נעשה למה שהינו מוחלט באמת, למה שמשחרר וקושר את עצמו לאחר שלו (ראה *absolvere* בלטינית). המוחלט הוא מה שלחלוטין מיוחס – לעצמו ולעולם שהוא משחרר מתוך עצמו.

2) אני מסכים כי קשה מאוד "להתחמק" מהשיטה ההגליאנית, והיו שטענו כי הפילוסופיה הפוסט-הגליאנית היא, ביסודו של דבר, הערת שוליים להגל.

3) אני חושב שהשיטה ההגליאנית היא ניסיון לתפוש ניסיון חי, בצורה לוגית. עבור הגל, צורה זו היא משולשת באופן אינהרנטי, והוא סבור שהשילוש מופיע בדתות עולמיות שונות, ובאופן הנעלה ביותר – בדוקטרינה הנוצרית של השילוש. שיטתו תואמת את הנצרות, אך היא אינה בפשטות נוצרית. ראשית, הוא מתעניין בכל הדתות המרכזיות, שכולן תורמות ל"דת המוחלטת". הוגים יהודים במאה ה-19 (למשל נחמן קרוכמל) טענו כי העם היהודי הוא נושאה [bearer] האמיתי של הרוח המוחלטת, במובן ההגליאני. ראי אבינרי ופקנהיים על עניין זה. אני חושב שהלוגיקה האמיתית של הפילוסופיה של הדת של הגל, מצביעה אל עבר הכיוון של פלורליזם דתי, ולא על העליונות של דת אחת – הנצרות.

א-ג) השקפתו של הגל היא שעל האמת של הדת להגיע לחילון במוסדות של החיים האתיים, כולל בחברה האזרחית ובמדינה. אך אין פירוש הדבר שהדת עצמה תיעלם, מאחר שהפרקטיקות הפולחניות נותרות חיוניות לפיוס בין האלוהות והאנושות. אם הדת נשכחת, אז הסופיות חובקת את האינסופיות (במקום שהאחרונה תחבוק את הראשונה), והופכת לאידיאולוגיה בשירות עצמה. זוהי צורה חדשה של זהות מופשטת. האינסופי האמיתי מרחיק אל מעבר לסופי – הוא לא מכלה את עצמו לתוכו, הוא דורש שהסופי ייחס את עצמו אל האינסופי באופן שלילי ולא באופן חיובי. האידיאה ההגליאנית נעשית קונקרטיה בדתות מסוימות (לא בדתיות כללית), ועבור הגל, הדת המוגשמת היא הנצרות. אך, כפי שאמרתי, אני מאמין שהלוגיקה האמיתית של הפילוסופיה של הדת של הגל, מצביעה אל עבר ריבוי של דתות קונקרטיות, שכולן מציעות תובנות ייחודיות לגבי הרוח המוחלטת.

נ.ב.

רציתי להוסיף שהשקפתיי זוכות לפיתוח והרחבה בספרי *Hegel and Christian Theology: A Reading of the Lectures on the Philosophy of Religion* (Oxford University Press, 2005). אני מקווה שהדברים שכתבתי יהיו לעזר. אלה הן תשובות מתומצתות לשאלות עמוקות. בברכה,
פיטר.